

COVID-19 levikust põhjustatud olukorrast väljumise strateegia

Eesti eesmärk on tulla kriisist välja tugevama ja ühtehoidvama ühiskonnana

27. aprill 2020

Sisukord

Sissejuhatus	3
Strateegia eesmärgid.....	4
Strateegia üldpilt	5
Etapid ja soovitud seisundid	6
Etappide põhimõõdikud.....	7
I etapp: nakkuspuhangu eskaleerumine (puhangu kontrolli alla saamine).....	9
II etapp: nakkuspuhangu stabiliseerumine (piirangute sammhaaval vähendamine)	11
III etapp: valmisolek järgmiseks puhanguks.....	13
Piirangutest loobumise kava.....	15
Operatsiooniliinid.....	20
Strateegia elluviimise korraldus.....	22

Sissejuhatus

Riigikantselei esitab Vabariigi Valitsusele heakskiitmiseks „COVID-19 levikust põhjustatud olukorrast väljumise strateegia“ (edaspidi *strateegia*).

Vabariigi Valitsus kuulutas 12. märtsil 2020. aastal välja eriolukorra ning moodustas COVID-19 haigust põhjustava koroonaviiruse (edaspidi *viirus*¹) levikuga seotud sündmuste ning rahvatervise ja majanduse probleemide lahendamiseks tegeleva valitsuskomisjoni (edaspidi *valitsuskomisjon*).

27. märtsil 2020. aastal moodustati valitsuskomisjoni töö toetamiseks planeerimisgrupp (edaspidi *planeerimisgrupp*), millele anti muu hulgas ülesanne koostada eriolukorrast väljumise strateegia, koordineerida selle elluviimist ja jälgida täitmist.

Strateegia loob valdkondade ülese koordineeritud lähenemise raamistiku, et leevendada viiruse leviku tõkestamiseks välja kuulutatud eriolukorra ja sellele järgneva üleminekuperioodi mõjusid, võttes arvesse eri valdkondade vastastikust mõju. Strateegia keskendub riigisisese olukorra stabiliseerimisele ja taastamisele. Sellega ei muudeta Eesti julgeolekupoliitika alustes sätestatud eesmärgi ning säilitatakse valmisolek käivitada riigi kaitsetegevuse kava.

Strateegia elluviimisel lähtutakse kõige uuematest andmetest ning varem rakendatud meetmete mõjust, ja see kestab kuni seotud eesmärkide saavutamiseni.

Strateegia koostamisel konsulteeriti teadusnõukoja liikmete, haiglajuhtide, erialaliitude ja organisatsioonide, Riigikogu fraktsioonide ning ekspertidega. Tähtajaks laekunud ettepanekuid on võimaluste piires arvestatud (konsultatsiooni kokkuvõtte avaldatakse Riigikantselei veebilehel). Detailsemad ettepanekuid kasutatakse sisendina piirangute leevendamise planeerimisel või strateegias viidatud tegevuskavade (Tabel 5) koostamisel.

---

¹ Vt COVID-19 kohta <https://www.terviseamet.ee/et/uuskoroonaviirus> ja <https://www.kriis.ee/et/koroonaviirus-selle-ennetamine-tunnused-ja-levimine>.

Strateegia eesmärgid

Strateegia lähtub valitsuskomisjonile seatud ülesandest: ennetada ja lahendada viiruse levikut põhjustatud rahvatervise ja majanduse probleeme ning leevendada nende pikaajalist negatiivset sotsiaal-majanduslikku ja ühiskondlikku mõju.

Strateegia eesmärgid lähtuvad Vabariigi Valitsuse kinnitatud kuuest eesmärgist viiruse levikuga seotud sündmuste ning rahvatervise ja majanduse probleemide lahendamiseks² ning planeerimisgrupile ülesandeks pandud neljast valdkonnast³.

Selleks, et Eesti tuleks kriisist välja tugevama ja ühtehoidvama ühiskonnana, on strateegial **neli eesmärki**:

1. Tagada inimeste füüsiline ja vaimne tervis

ehk pidurdada viiruse levik ja leevendada viiruse mõju tervishoiusüsteemile nii lühi- kui ka pikaajalises vaates.

2. Tagada inimeste toimetulek ja tavaellu naasmine

ehk leevendada eriolukorra piirangutest tulenevat võimalikku mõju inimese sissetulekutele, töökoha säilimisele, haridusele ning igapäevasele toimetulekule.

3. Toetada ettevõtete toimetulekut ja konkurentsivõime kestmist

ehk leevendada ettevõtetele piirangutest tulenevat mõju.

4. Tagada ühiskonna ja riigi toimimine

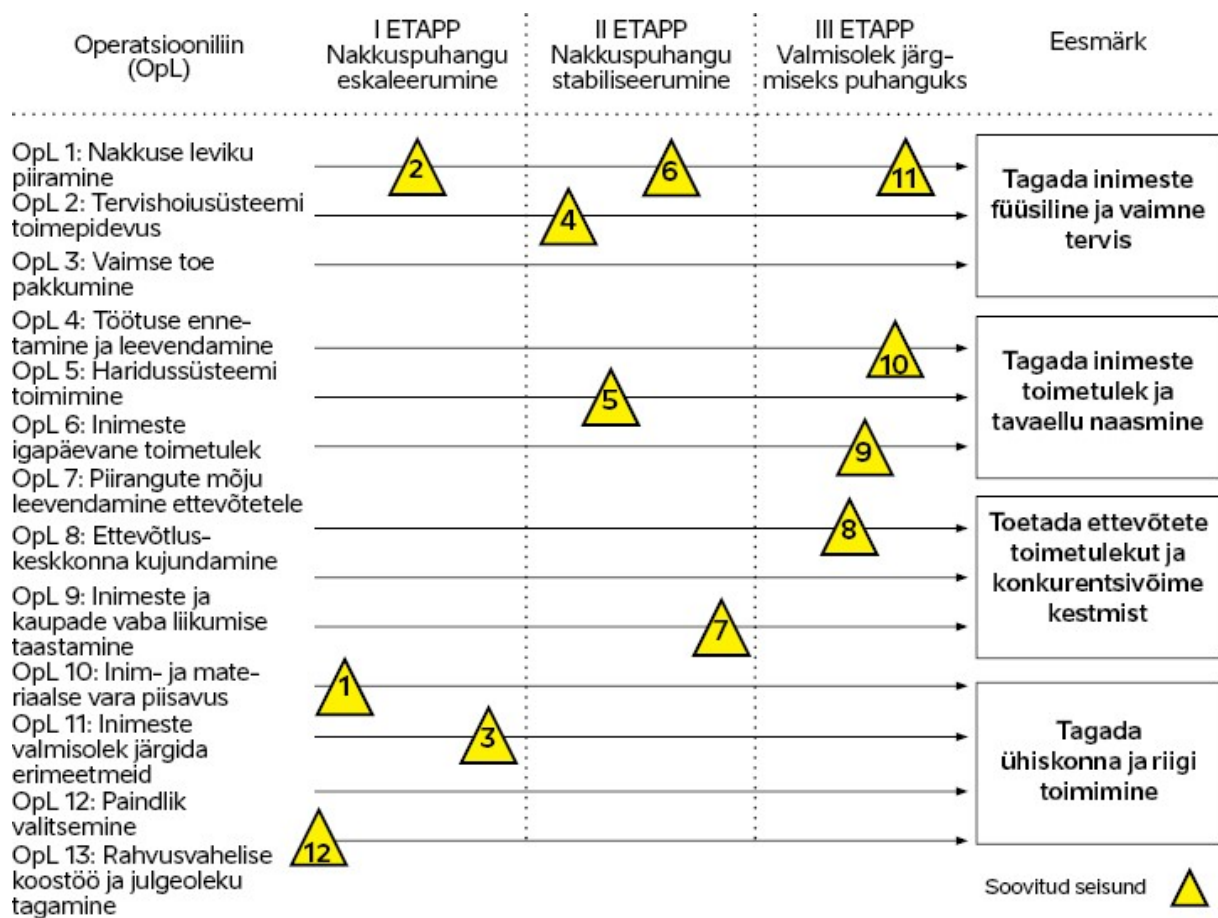
ehk hoida elutähtsate kaupade varu ja teenuste pakkumine vajalikul tasemel, kindlustada elanikkonna turvalisus, põhiseadusliku korra järgimine ning Eesti riigi iseseisvus.

---

² 1. Tõkestada COVID-19 edasist levikut Eestisse. 2. Tõkestada COVID-19 kohapealset levikut Eestis. 3. Tagada tervishoiusüsteemi suutlikkus COVID-19 tõrjeks ja raviks. 4. Suurendada inimeste teadlikkust viiruse leviku tõkestamisel ja sellest põhjustatud haiguse ravil. 5. Tagada elanikkonna toimetulek COVID-19 tulenevate kaudsete mõjudega. 6. Tagada Eesti majanduse võimalikult normaalne toimimine.

³ 1. Inimeste füüsiline ja vaimne tervis ehk viiruse leviku pidurdamine ja viiruse mõju leevendamine tervishoiusüsteemile nii lühi- kui ka pikaajalises vaates, vaimse tervise toetamine; 2. Inimeste toimetulek ja tavaellu naasmine ehk eriolukorra piirangutest tulenev võimalik mõju inimese sissetulekutele, töötusele, haridusele ning igapäevasele toimetulekule; 3. Ettevõtete toimetulek ja konkurentsivõime ehk piirangutest tulenev mõju ettevõtetele ja majanduse konkurentsivõime; 4. Riigi toimimine ehk elutähtsate kaupade varu ja teenuste pakkumine vajalikul tasemel, eriolukorraga kaasnevate piirangute järgimine ning konfliktide ennetamine ühiskonnas.

Strateegia üldpilt

Joonis 1: Operatsiooniliine (OpL) on kolmteist ning soovitud seisundeid kaksteist: 1. Isikukaitsevahendite ja strateegiliste tarvikute varu ning eesliinil töötajate piisavus on tagatud; 2. Nakkuspuhang on kontrolli all; 3. Inimesed käituvad vastutustundlikult; 4. Plaaniline ravi jätkub tavapäraselt; 5. Kontaktnne õppetöö jätkub; 6. Riigisisised liikumispiirangud on lõpetatud; 7. Piiride avamisel on tagatud tõhus kontroll viiruse leviku tõkestamiseks; 8. Ettevõtlussektor on kohanenud; 9. Abivajajate toimetulek on tagatud; 10. Töötuse kasv on pidurdumas; 11. Ühiskond on valmis järgmiseks puhanguks; 12. Julgeolek on tagatud. Soovitud seisundite kirjeldused on lehekülgedel 9–15.

Tegevused on planeeritud **operatsiooniliinidel** (joonisel esimeses tulbas), et tuua esile nende järgnevus, ning need on jagatud kolme etappi ja nelja rühma. Üle kõikide operatsiooniliinide on esile toodud **soovitud seisundid** ehk vahe-eesmärgid (joonisel kollane kolmnurk). Soovitud seisundid näitavad planeeritud tegevuste vastastikust mõju ja on ajaliselt järjestatud ehk eeldatavalt peab neid saavutama kindlas järjekorras, **kuid tingimuste muutumisel võib ka planeeritud järjestus teiseneda**. Kõikide soovitud seisundite saavutamiseks viiakse tegevusi ellu alates esimesest etapist.

Etapid ja soovitud seisundid

Strateegia elluviimine sõltub sellest, kas oleme saanud praeguse nakkuspuhangu kontrolli alla, ja millise valiku teeme, et võidelda võimalike tulevaste nakkuspuhangutega.⁴ Eeldusel, et oleme saanud praeguse nakkuspuhangu kontrolli alla, **peame valmistuma neljaks stsenaariumiks:**

- A. Lainehoiatus:** praegune puhang raugneb, uus puhang õnnestub ära hoida, sest välja on töötatud varajase märkamise süsteem ning nakatunutele ja nendega kokku puutunutele määratakse isolatsioon.
- B. Teine laine:** mõne kuu pärast tuleb uus puhang, mis on praegusest mõnevõrra väiksem. Kriisi õppetundide põhjal valmistume suvel uueks võimalikuks puhanguks ja suudame sellele kiirelt ja tõhusalt reageerida.
- C. Ulatuslik teine laine:** mõne kuu pärast tuleb uus puhang, mis on ulatuselt võrreldav praegusega. Peame olema valmis rakendama samasuguseid või karmimaid piiranguid, võttes arvesse praeguse eriolukorra kogemust.
- D. Lainetus:** nakkuspuhangud jäävad korduma iga mõne kuu tagant, olles küll praegusest märgatavalt väiksemad.

Kõigi stsenaariumite puhul jääb viirus levima ka edaspidi ja seetõttu peame ühiskonnana kuni vaktsiini väljatöötamiseni või ravi leidmiseni olema valmis kiirelt rakendama ettevaatusabinõusid (nii omaalgatuslikult kui ka riigi kehtestatuna).

Kuna ei saa välistada, et praegune puhang kestab vaatamata jõupingutustele see maha suruda prognoositust kauem, **on strateegia tegevused planeeritud kolmes etapis:**

Iga etapi puhul on esile toodud soovitud seisundid, milleni peame etapi ajal jõudma, ning mõõdikute sihtväärtused üleminekuks järgmisesse etappi. **Strateegia lähtub piirangute sammhaaval ja tingimusliku vähendamise põhimõttest.** Piirangutest loobumise esialgne kava on esitatud eraldi peatükina.

⁴ Vaata näiteks: Imperial College COVID-19 Response Team, Impact of non-pharmaceutical interventions (NPIs) to reduce COVID19 mortality and healthcare demand (16.03.2020).

Etappide põhimõõdikud

Valmisolekut liikuda esimeselt etapilt teisele ning sellelt kolmandale **jälgime nende mõõdikutega**:

1. **nakatunute arv**: koosneb kahest näitajast: a) ööpäevas lisandunud nakatunute koguarv ja osakaal kõikides testitutes, b) nakatanute arv vanusegrupis 50+ (lisaks arvestatakse masstestimiste ja seroepidemioloogiliste uurimuste tulemusi);
2. **haiglaravil viibijate arv**: jälgitakse haiglaravil viibivate COVID-19 patsientidega hõlmatud voodikohtade arvu (14 päeva keskmine võrdluses kõrghetkega);
3. **COVID-19 intensiivravikohtade hõlmatumus**: jälgitakse COVID-19 patsientidega hõlmatud voodikohtade arvu ööpäevas;
4. **arstiabi kättesaadavus**: hinnang perearstiabi ja eriarstiabi vastuvõttude arvu ning neis kaugvastuvõttude osakaalu põhjal;
5. **inimeste valmidus järgida valitsuse suuniseid ja kehtestatud meetmeid**: hinnang Riigikantselei avaliku arvamuse küsitluse põhjal;
6. **majanduse üldine tervis**: hinnang majandusvaldkonna mõõdikute põhjal (vt Tabel 1);
7. **usaldusmeetmete rakendamise võimekus**: hinnang, mis arvestab kontrollivõimekust piiriületusel, üldist testimisvõimekust ühiskonnas, nakkuskollete isoleerimise võimekust, isikukaitsevahendite olemasolu, 2 + 2 reeglist⁵ kinnipidamise tagamise võimekust.

1., 2. ja 3. mõõdik näitavad viiruse levikut ja haigestumise raskust, 3., 4. ja 7. mõõdik tervishoiusüsteemi toimimist, 5. ja 7. mõõdik ühiskonna valmisolekut ning 6. mõõdik majanduse tervislikku seisundit.

Üleminekul teisest etapist kolmandasse jälgime ka kaheksandat mõõdikut:

8. **epidemioloogiline olukord ja COVID-19 vastased meetmed regioonis, Euroopa Liidu liikmesriikides ja kolmandates riikides** (Välisministeeriumi andmed).

Kõikide mõõdikute puhul pole sihtväärtust välja toodud, sest olulisem on jälgida näitaja liikumissuunda võrreldes eelneva perioodi või aastaga vastavalt sellele, kui kiiresti mõju avaldub.

---

⁵ Vastavalt eriolukorra juhi korraldusele nr 45.

Tabel 1: Majanduse üldise tervise mõõdikud:

Mõõdik	Algtase
Registreeritud töötute arv (sh uute registreeritud töötute arv)	46 638 (20.04)
Töövõimetuslehed, arv, muutus võrreldes eelmise aastaga %	83 330; 109,4% (20.04)
Töötajate arv, võrreldes eelmise aasta sama kuuga	-7231 (märts)
Ettevõtete käive, mln eurot, muutus võrreldes eelmise aastaga %	5805,3; -1% (veebruar)
Majandusaktiivsuse indeksid: Eurozone Composite Output PMI indeks.	51,6 (04.03)
Eelarve tasakaal, % SKPst	- 0,8 (29.02)
Maksuvõla kasv võrreldes eelmise aasta märtsiga, %	28,7 (31.03)
Maksulaekumine, 2 kuu maksulaekumine võrreldes eelmise aastaga, %	-1,9 (29.02)
Likviidsusreservi tase, mln eurot	883,3 (16.04)
Elektritarbimine (ettevõtlus ja eratarbimine), GWh	151,3 (16. nädal)
Kaardimaksud müügikohas (käive mln eurot, maksete arv tuh tk)	485,5 28 185 (veebruar)
Kaupade ja teenuste eksport, mln eurot	1 089 (veebruar)
Kaupade ja teenuste import, mln eurot	1 220,8 (veebruar)
Tarbijahinnaindeks, muutus võrreldes eelmise kuuga, %	-0,7 (märts)

I etapp: nakkuspuhangu eskaleerumine (puhangu kontrolli alla saamine)

Peamine eesmärk on tagada tervishoiusüsteemi toimetulek nakkuspuhanguga ning viiruse leviku pidurdamine ennekõike inimkontaktide vähendamise abil.

See etapp algas esimeste nakatunute tuvastamisega ja viiruse kiireneva levikuga, millele reageerisime eriolukorra väljakuulutamisega.

I etapp lõpeb, kui kehtestatud piirangud ja meetmed on mõjunud selgelt positiivselt ning nii uute nakatunute arv kui ka viiruse tõttu haiglaravil viibijate arv on länud langusesse⁶; on tagatud isikukaitsevahendid eesliinil töötajatele ja laiemalt, kaitse riskirühmadele ning haigena koju jäämist ja vajaduse korral kaitsemaski kandmist (või muul moel suu ja nina katmist) peetakse sotsiaalseks normiks.

Soovitud seisundid:

1. Isikukaitsevahendite ja strateegiliste tarvikute varu ning eesliinil töötajate piisavus on tagatud: nakkuspuhanguga toimetulekuks on vaja tagada isikukaitsevahendid kõigile eesliinil töötajatele ning samuti hingamisaparaatide piisavus intensiivravi vajajatele. Tagatud peab olema eesliinil töötajate piisavus.

2. Nakkuspuhang on kontrolli all: kõik järgnevad sammud sõltuvad sellest, millal suudame nakkuspuhangu kontrolli alla saada.

3. Inimesed käituvad vastutustundlikult: eriolukorras kehtestatud piiranguid saab leevendada, kui on kindel, et inimesed teevad kõik endast sõltuva, et hoida ära järgmist nakkuspuhangu (sh toetavad distants- ja hügieenireeglite muutumist käitumistavaks).

Soovitud seisundite saavutamiseks peame:

- suurendama testimiste arvu (sh valdkonna- ja piirkonnapõhine valimtestimine), et teha teadmispõhiseid otsuseid;
- tagama digiteeritud andmete kiire ja süsteemse liikumise asutuste (haiglad, testimiskeskused, laborid, teadlased, Terviseamet, TEHIK) vahel, et suurendada meie võimet olukorda efektiivselt seirata ning prognoosida võimalikke arengusuundi;
- säilitama kontrolli välispiiril, et pidurdada viiruse levikut;

---

⁶ Uute nakatunute arvu langus kajastub haiglaravil viibijate arvus mõne nädalase nihkega.

- tagama isikukaitsevahendite kättesaadavuse, et inimesed (sh ettevõtjad) oleksid vajaduse korral edaspidi valmis sarnasteks puhanguteks (näiteks maskikandmine saab muutuda käitumisharjumiseks alles siis, kui isikukaitsevahendeid on piisavalt).

Tabel 2. Üleminekuks järgmisesse etappi jälgitakse järgmisi määrdikuid (vajaduse korral jälgime tulemusi piirkonniti):

Määrdik	Algtase	Üleminek II etappi
1. nakatunute arv a) nakatunute koguarv (in arv ööpäevas) ja osakaal kõikides testitutes; b) nakatunute arv vanusegrupis 50+ (in arv)	a) 32 (09.04–15.04), 3,9% kõikidest testidest (17.04); b) 476 (06.04)	a) viimase seitsme päeva keskmine on madalam kui sellele eelnenud seitsme päeva keskmine;* b) 14 päeva ⁷ summaarne juhtude arv on väiksem 476-st või võrdne 476-ga*
2. haiglaravil viibivate COVID-19 patsientide arv (keskmine võrdluses kõrghetkega, voodikohtade arv ööpäevas)	157 (13.04)	14 päeva keskmine on väiksem 157-st või võrdne 157-ga*
3. COVID-19 intensiivravikohtade hõlmatus (voodikohtade arv ööpäevas)	20 (04.04)	14 päeva keskmine hõlmatus on väiksem 20-st või võrdne 20-ga*
4. arstiabi kättesaadavus	Hinnanguline	
5. inimeste valmidus järgida valitsuse suuniseid ja kehtestatud meetmeid	Hinnanguline	
6. majanduse üldine tervis	Hinnanguline (vt Tabel 1)	
7. usaldusmeetmete rakendamise võimekus	Kontrollivõimekus piiriületusel, üldine testimisvõimekus ühiskonnas, nakkuskollete isoleerimise võimekus, isikukaitsevahendid, 2 + 2 tagamise võimekus	

* Hälvete mõju põhimäärdikutele analüüsitakse iga kord üksiku juhtumina.

⁷ 14 päeva on kahekordne viiruse inkubatsiooniperiood. Uute nakatunute arvu langus kajastub haiglaravil viibijate arvus mõne nädalase nihkega.

II etapp: nakkuspuhangu stabiliseerumine (piirangute sammhaaval vähendamine)

Peamine eesmärk on loobuda sammhaaval kehtestatud piirangutest, et nakkuspuhangu mõju inimeste sissetulekule ja igapäevastele toimingutele ning majanduse käekäigule oleks võimalikult väike (vt piirangutest loobumise kava lk 15).

Kui viiruse levik kiireneb taas, siis tuleb minna tagasi I etappi ja suurendada uuesti inimkontakte vähendavaid piiranguid. Piirangute tugevdamise vajadus sõltub märkimisväärselt tervishoiusüsteemi võimekusest uute juhtumitega toime tulla. Vajadusel rakendatakse sel juhul ka leevendusmeetmeid.

II etapp lõpeb, kui oleme loobunud eriolukorras kehtestatud piirangutest, kuid seda kindlatel eeldustel (näiteks usaldusmeetmete rakendamise võimekus) ning mõõdikute abil tõestatud.

Soovitud seisundid:

4. **Plaaniline ravi jätkub tavapäraselt:** pikaajalised piirangud plaanilise ravi osutamises võivad kaasa tuua krooniliste haiguste süvenemise või suurenenud suremuse teistesse haigustesse ning mõjutada rahvatervist.

5. **Kontaktne õppetöö jätkub:** laste ja õppurite naasmine haridusasutustesse (sh huviharidus) tagab võrdsemad õpivõimalused ning lapsevanemad saavad paremini tööle keskenduda.

6. **Riigisisese liikumispiirangud on lõpetatud:** sõltub inimeste vastutustundlikust käitumisest.

7. **Piiride avamisel on tagatud tõhus kontroll viiruse leviku tõkestamiseks:** kaupade ja inimeste vaba liikumine on oluline elutähtsate kaupade varustuskindluse ja elutähtsate teenuste toimimise tagamiseks ning eeldus majanduse taastumiseks (esitatakse eraldi).

Soovitud seisundite saavutamiseks peame:

- kaaluma piirangute leevendamisel regionaalsete, majanduslike ja ühiskondlike erandite tegemist (näiteks viiruse vähese levikuga piirkondades varem ja suurema sammuga kui laialdase levikuga piirkondades);
- tagama usaldusmeetmete rakendamise võimekuse, mis on piirangute leevendamise eelduseks;
- hoidma pidevalt silma peal Euroopa Liidu ja Eestile oluliste kolmandate riikide sammudel piirangute leevendamisel;
- arvestama, et II etapi lõpus võivad piirid olla avatud teatud tingimustel (nt 14 päeva karantiini nõudega), mis mõjutab majandustegevust näiteks turismivaldkonnas.

Tabel 3. Üleminekuks järgmisesse etappi jälgitakse järgmisi mõõdikuid (vajaduse korral jälgime tulemusi piirkonniti):

Mõõdik	Algtase	Üleminek III etappi
1. nakatunute arv a) nakatunute koguarv (in arv ööpäevas) ja osakaal kõikides testitutes; b) nakatanute arv vanusegrupis 50+ (in arv)	a) 32 (09.04–15.04), 3,9% kõikidest testidest (17.04); b) 476 (06.04)	<i>Lisatakse hiljem</i>
2. haiglaravil viibivate COVID-19 patsientide arv (keskmine võrdluses kõrghetkega, voodikohtade arv ööpäevas)	157 (13.04)	<i>Lisatakse hiljem</i>
3. COVID-19 intensiivravikohtade hõlmatus (voodikohtade arv ööpäevas)	20 (04.04)	<i>Lisatakse hiljem</i>
4. arstiabi kättesaadavus	Hinnanguline	
5. inimeste valmidus järgida valitsuse suuniseid ja kehtestatud meetmeid	Hinnanguline	
6. majanduse üldine tervis	Hinnanguline (vt Tabel 1)	
7. usaldusmeetmete rakendamise võimekus	Kontrollivõimekus piiriületusel, üldine testimisvõimekus ühiskonnas, nakkuskollete isoleerimise võimekus, isikukaitsevahendid, 2 + 2 tagamise võimekus	
8. epidemioloogiline olukord ja COVID-19 vastased meetmed regioonis, EL liikmesriikides ja kolmandates riikides	Hinnanguline	

III etapp: valmisolek järgmiseks puhanguks

Eesmärged on kaks. Esiteks pakkuda pikemaajalisi leevendusmeetmeid, mis aitavad inimestel ja ettevõtetel nakkuspuhangu mõjudega mõistlikus tempos toime tulla ning taastada oma tavapärase toimimine nii palju kui võimalik.

Teine eesmärk on tagada valmisolek järgmiseks võimalikuks nakkuspuhanguks sõltumata sellest, milline nakkuse leviku stsenaarium realiseerub.

III etapp lõpeb, kui saame mõõdikute abil tõestust, et võime minna üle tavapärasele strateegilisele planeerimisele ja ei vaja enam eristrateegiat.

Soovitud seisundid:

8. **Ettevõtlussektor on kohanenud**: sõltub eelkirjeldatud seisunditeni jõudmisest (piirid on avatud, kuid 14 päeva karantiini nõue võib veel kehtida; ka muud liikumispiirangud on lõpetatud või märkimisväärselt leevendatud) ja tähendab, et koondamised ja ettevõtete likvideerimised on stabiliseerunud ning ettevõtted on kohandanud oma äristrateegia uutele oludele vastavaks. Piirangute leevendamise kõrval on selleks oluline toetada siseriiklikku nõudlust ning pakkuda pikemaajalisi toetusi, et ettevõtted saaksid tulla kriisist välja mõistlikus tempos. Ümber tuleb mõtestada senine ettevõtluse toetamiseks suunatud ELi struktuurivahendite kasutamine nii, et see arvestaks kriisi mõjul muutunud olude ja vajadustega.

9. **Abivajajate toimetulek on tagatud**: majanduslanguse ja nakkuspuhanguga seotud piirangute tõttu kasvab nende inimeste hulk, kes vajavad toimetulekuks tuge, kuid ei vasta praeguste toetusmehhanismide (töötuskindlustushüvitis, töötutoetus) tingimustele. Samuti vajavad toimetuleku tagamisel tähelepanu ühiskonna haavatavamad rühmad (nt lastega pered, erivajadusega inimesed).

10. **Töötuse kasv on pidurdumas**: sõltub eelkirjeldatud seisunditeni jõudmisest (liikumiskiirangud on lõpetatud ja ettevõtlussektor kohanemas). Eelmise majanduskriisi kogemus lubab eeldada, et töötuse määra jõudmine eriolukorraeelsele tasemele võtab aega, mistõttu võib olla vajalik rakendada pikemaajalisi toetusmeetmeid.

11. **Ühiskond on valmis järgmiseks puhanguks**: nii tervishoiusüsteem ja teised eesliinil töötajad, riigi kriisihaldus kui ka inimesed oma käitumises peavad olema valmis võimalikeks uuteks kriisideks, mis ei pruugi olla tingitud nakkushaigustest. Praeguse kriisi õppetunnid peavad meie valmisolekut suurendama.

12. **Julgeolek on tagatud**: diplomaatiliste, sõjaliste, majanduslike ja sotsiaalsete meetmete abil on tagatud tegevus ja heidutus, mis kindlustab senise julgeolekukorralduse ja hoiab ära ründed riigi ja kodanike vastu.

Soovitud seisundite saavutamiseks peame:

- looma isikukaitsevahendite ja strateegiliste tarvikute reservi;
- koolitama tervishoiusüsteemi personali ning tagama vahendid lisameetmete rakendamiseks;
- looma varajase märkamise süsteemi ning tagama kontaktipõhiste piirangute kehtestamise võimekuse;
- viima läbi teadusuuringuid ja uuendama kriisiplaane, et olla valmis järgmiseks nakkuspuhanguks;
- tagama KOVide võimekuse täiendavate toetusmeetmete ja toetavate teenuste pakkumiseks.

III etapi mõõdikud ja nende sihtväärtused lepitakse kokku edaspidi, arvestades I ja II etapi kogemust.

Piirangutest loobumise kava

Strateegia seab eesmärgiks loobuda eriolukorra ajal kehtestatud piirangutest sammhaaval. **Piirangute leevendamist arutab valitsuskomisjon igal nädalal kuni piirangutest täieliku loobumiseni**, vastavalt strateegia põhimõõdikutele tuginevale olukorrale ja mõju hinnangutele.

Piirangutest loobumise valikul peame kaaluma iga tegevuse puhul:

- vahetult ja kaudselt mõjutatud sihtrühma koosseisu ja suurust (kes piirangu leevendamisel liikuma hakkavad ning kui palju mõjutab see riskirühmi);
- mõju viiruse levikule kontaktide arvu kaudu ning nakkusriskile ja selle vähendamise võimalustele (kas piirangu kaotamine toob kaasa paljude teiste inimestega kokku puutumise või mitte);
- mõju ühiskonnale (kui oluline on selle piirangu kaotamine ühiskonna meelsusele, sh piirangu koormavuse mõju inimeste vaimsele tervisele);
- mõju majandusele (milliseid tegevusvaldkondi piirang puudutab ja milline on selle pikaajaline mõju majanduse käekäigule);
- mõju tööturule ja inimeste toimetulekule (sh sissetulekule);
- piirangu rakendamisega seotud järelevalve koormust (kas piirangu kaotamine aitab vähendada koormust politseil, aga ka teistel, sh ettevõtjatel, kes peavad poes tagama 2 + 2 reegli jms täitmise);
- usaldusmeetmete rakendamise võimet.

Piirangute leevendamise kaalumisel peame seirama viiruse levikut (mõju avaldub viitajaga) ning tagama isikukaitsevahendite kättesaadavuse nii eesliinil töötajatele kui ka laiemalt. Iga tegevuse puhul analüüsime, millised on piirangust loobumiseks vajalikud nakkuse riski maandamise meetmed ning muud eeldused (nt kontaktse õppetöö taastamine eeldab koolibusside kasutamist).

Järgnevas tabelis on esile toodud kaks esimest võimalikku piirangutest loobumise sammu ning loetelu **kaalumisel sammudest, mis on esialgses ajalises ja prioriteetsuse järjestuses**. Iga sammu puhul on esile toodud minimaalsed piirangu leevendamise eritingimused, kuid neid eritingimusi analüüsitakse pidevalt ning täiendustepanekud esitatakse valitsuskomisjonile.

Piirangutest loobumise üldised kohustuslikud eeldused on järgmised: **haigusnähtudega inimeste kodus püsimine, hügieenireeglitest kinnipidamine⁸, distantsreegli järgimine, pindade desinfitseerimine, vajaduse korral maskide kandmine (või muul moel suu ja nina katmine) ning riskirühmade (eakad inimesed, kroonilised haiged) täiendav kaitsmine.**

Tabel 4. Võimalikud piirangu leevendamised (esialgne ajaline ja prioriteetsuse järjekord):

Võimalik piirangu leevendamine	Nakkuse leviku oht	Eritingimused
1. samm: 21. aprill, kui mõõdikud lubavad		
Avada plaaniline arstiabi (k.a erateravishoid, perearstid, hambaravi) etapi viisi	Nakkuse oht kasvab mõõdukalt. Ligi 75% elanikest kasutab aasta jooksul teenuseid. Samas on selle kontakti puhul tegemist peamiselt korra või paariga aasta jooksul. Samuti on kontakt enamasti lühiajaline.	Järgida juhiseid „Miinimumnõuded tervishoiuteenuse otsustajatele plaanilise töö taastamiseks COVID-19 epideemia tingimustes“ (nt infektsiooni kontroll, isikukaitsevahendite (IKV) piisavus, COVID haigete selge eraldatus, desinfitseerimine jms).
2. samm: 15. mai, kui mõõdikud lubavad		
Avada haridussüsteem vastavalt valitsuskabineti 9. aprilli nõupidamise otsusele	Nakkuse oht kasvab mõõdukal kuni suurel määral. Õpetajad ja õpilased ning lapsevanemad moodustavad vähemalt 50% kogu Eesti rahvastikust, lisaks on kokkupuude ka kooli abipersonali, toitlustuse, koristuse, transpordiga jne. Samuti on kontaktide arv sage ning kestab pikka aega.	2 + 2, desinfitseerimise nõue, IKV õpetajatele, riskirühmades õpetajatele ja õpilastele FFP2 ja FFP3 maskid
Kaalumisel (esialgne ajaline ja prioriteetsuse järjekord):		
Avada muuseumide territooriumid vabas õhus (vabaõhumuuseumid)	Nakkuse oht kasvab eeldatavasti vähesel määral, kuna külastajate arv on väike, külastusi tehakse harva ning kestus on lühiajaline.	2 + 2, desinfitseerimise nõue
Vabas õhus lubada sporditegevus ja -treeningud (vabas õhus toimuvad treeningud-ringid)	Nakkusoht kasvab vähesel määral. Mõjutatud elanike arv on pigem väike, kuid samas on kokkupuudet ka abipersonaliga ning suureneb transpordikasutus.	2 + 2, desinfitseerimise nõue
Saaremaa ja Muhu vallas viibimiskeelu tühistamine lähikontakti nõudvates teenusasutustes	Nakkuse oht sõltub näitajatest.	desinfitseerimise nõue

⁸ Vastavalt Terviseameti juhenditele.

Võimalik piirangu leevendamine	Nakkuse leviku oht	Eritingimused
Kaalumisel (esialgne ajaline ja prioriteetsuse järjekord):		
Perekonnaseisutoimingud piiratud tingimustes	Nakkuse oht kasvab vähesel määral, kuna elanike arv, keda see puudutab, on väike. Samuti on tegemist harva ning lühiajalise kokkupuutega.	2 + 2, desinfitseerimise nõue, IKV töötajatele
Kaubanduskeskuste poodide ja teenuste piirangute leevendamine (avada ainult poed, teenused ja toitlustuskohad), jätta suletuks ajaveetmise kohad nagu mänguväljakud, kino, <i>bowling</i> jne	Nakkuse oht kasvab mõõdukalt kuni suurel määral, kui seda teha etteplaneeritult – kontakt on harv ja lühiajaline.	2 + 2, IKV töötajatele, desinfitseerimise nõue, kaubanduskeskusel meetmete täitmise tagamise kohustus. Ettevõtjad võtavad kohustuse teha kampaaniaid ainult e-poodides. MKMil koostöös kaubandusettevõtetega koostada täpsemad juhised.
Eesti täiskasvanute koondise treeningute lubamine	Nakkuse oht kasvab mõõdukalt.	desinfitseerimise nõue
Avada muuseumid ja näitusasutused	Nakkusoht kasvab vähesel määral. Mõjutatud elanike arv on pigem väike, kuid samas on kokkupuudet ka abipersonaliga ning suureneb transpordikasutus.	2 + 2, töötajatele IKV, desinfitseerimise nõue, interaktiivsed eksponaadid jäävad suletuks
Lubada huviharidus, huvitegevus, sporditreeningud ka siseruumides ning avada spordiklubid	Nakkuse oht kasvab mõõdukalt. Puudutab otseselt või kaudselt märkimisväärset osa elanikest, sh kasvab transpordi vajadus. Samas on kontakt pigem harv (mõned korrad nädalas) ning pigem lühiajaline (1–2 h).	2 + 2, IKV töötajatele, desinfitseerimise nõue
Saarte avamine, v.a Saaremaa ja Muhumaa	Nakkuse oht kasvab vähesel määral.	Võimalik etapiviisiline avamine, rahvastikuregistripõhine liikumine, suletud reisijate tekk.
Jumalateenistusliku elu, sakramentide ja ametitalituste lubamine pühakodades	Nakkuse oht kasvab mõõdukalt, kuid puudutab suurel määral riskirühmi.	2 + 2, desinfitseerimise nõue
Spordivõistluste lubamine pealtnähtavalt	Nakkuse oht kasvab vähesel määral	desinfitseerimise nõue
Lubada laste laagreid ja õpilasmalevaid piirangutega	Nakkuse oht kasvab mõõdukalt.	IKV töötajatele, desinfitseerimise nõue, inimeste arvu piirang rühma suurusel – kuni 15 inimest rühmas

Võimalik piirangu leevendamine	Nakkuse leviku oht	Eritingimused
Kaalumisel (esialgne ajaline ja prioriteetsuse järjekord):		
Lubada mootorsõidukijuhi koolituse, autojuhi koolituse ja ohtlikku veost vedava autojuhi koolituse korraldamine	Nakkuse oht kasvab suurel määral.	desinfitseerimise nõue, inimeste arvu piirang
Võimaldada toidlustusasutustel olla avatud peale kella 22.00 ja võimaldada neil ka alkoholimüüki	Nakkuse oht kasvab mõõdukalt.	2 + 2, desinfitseerimise nõue, IKV kõigil teenindajatel
Lubada avalikke üritusi koos inimeste arvu piiranguga	Nakkuse oht kasvab mõõdukalt.	2 + 2, inimeste arvu piirang, tagatud järelevalve võimekus
Avada laste mängutoad	Nakkuse oht kasvab suurel määral.	IKV töötajatele, desinfitseerimise nõue
Spordivõistluste lubamine pealtvaatajatega	Nakkuse oht kasvab suurel määral.	2 + 2 publikule, desinfitseerimise nõue
Lauskülastuskeelust loobumine hoolekandeesutustes, haiglates ja kinnipidamisasutustes	Nakkuse oht kasvab suurel määral.	IKV kasutamine, välistada haigussümptomitega külastajad, külastuskeeld COVID-19 haigetega hoolekandeesutustesse
Üld- ja erihooldekodus viibivatel isikutel hoolekandeesutuse territooriumilt lahkumise lubamine	Nakkuse oht kasvab mõõdukalt.	Välistada haigussümptomitega klientide puhul, erijuhend COVID-19 haigetega hoolekandeesutuste puhul
Avada meelelahutusvõimalused (sh avalikud kogunemised, teater, kino, veekeskused, ujulad, spaateenused, saunad, piljard, <i>bowling</i> , keegel jne)	Nakkuse oht kasvab suurel määral.	2 + 2, desinfitseerimise nõue, IKV kõigil teenindajatel
Saaremaale ja Muhumaale sisenemise ja sealt väljumise lubamine	Nakkuse oht kasvab sõltuvalt näitajatest.	Võimalik etapiviisiline avamine – alguses kontrollitult saartel kinnisvara omavatele inimestele, kes allkirjastaksid käitumisjuhise. Sama võib kohaldada hiljem teistele külastajatele avades.
Reisijate liikumisvabaduse piirangu tühistamine huvireisi raames Tallinn-Stockholm laevaliinidel	Nakkuse oht kasvab sõltuvalt nakatumise näitajatest Eestis ja Rootsis.	Eritingimused lepib kokku Vabariigi Valitsus.

Võimalik piirangu leevendamine	Nakkuse leviku oht	Eritingimused
Kaalumisel (esialgne ajaline ja prioriteetsuse järjekord):		
Riigipiiri ületamise ajutise piirangu tühistamine	Nakkuse oht kasvab suurel määral.	Eritingimused lepib kokku Vabariigi Valitsus.
Avalikus kohas 2 + 2 reeglist loobumine	Nakkuse oht kasvab suurel määral.	Vastavalt väljatöötatud usaldusmeetmetele
Avada kasiinod, vesipiibu kohvikud, mänguautomaatide saalid, täiskasvanute klubid	Nakkuse oht kasvab suurel määral.	Vastavalt väljatöötatud usaldusmeetmetele
Avada ööklubid	Nakkuse oht kasvab suurel määral.	Vastavalt väljatöötatud usaldusmeetmetele
Hoolekandeesutuses viibivatel isikutel, kellel on diagnoositud COVID-19 haigust põhjustav koroonaviirus, on keelatud igasugune kokkupuude teiste isikutega, välja arvatud hoolekandeesutuse töötajate ja meditsiinitöötajatega		Jääb kehtima

Operatsiooniliinid

Strateegia tegevusi planeeritakse operatsiooniliinidel, mille **mõtteliseks alguspunktiks on eriolukorra ajal kehtestatud piirangute ja seni rakendatud leevendusmeetmete kogum**. COVID-19 levikust põhjustatud olukorrast väljumise raskuskese on nakatanute varajane avastamine ja isoleerimine ning nakatumisahelate ja lähikontaktsete isikute väljaselgitamine, et viiruse levikut Eestis riigisisest tõkestada.

Operatsiooniliinide (välja arvatud OpL 13) tegevused on suunatud **piirangutest sammhaaval loobumisele** (sh eriolukorra lõpetamine). Operatsiooniliini 13 tegevustega tagatakse riigi julgeolek samal ajal rahvatervise ja majanduse probleemide lahendamiseks sõltumata hädaolukorra lahendamiseks rakendatavatest piirangutest.

Operatsiooniliine (OpL) on kolmteist ja need on rühmitatud eesmärkide järgi.

Tagada inimeste füüsiline ja vaimne tervis:

OpL 1: Nakkuse leviku piiramine, sh inimkontaktide vähendamine, riskirühmade kaitsmine, hügieenireeglite levitamine ja kommunikatsioon ning valmisoleku tagamine viiruse populatsiooni jäämisel.

OpL 2: Tervishoiusüsteemi toimepidevus, sh eriarstiabi ja kiirabi teenuse korraldamine, esmatasandi arstiabi pakkumine, eratervishoiu ja hambaravi jätkamine, rahastamismudelite ajutine ümberkorraldamine.

OpL 3: Vaimse toe pakkumine, sh nõustamistoe pakkumine, kriisiolukorrast tingitud vaimse tervise olukorra parandamine, psühhosotsiaalse kriisiabi ja hingehoiu teenuse pakkumine.

Tagada inimeste toimetulek ja tavaellu naasmine:

OpL 4: Töötuse ennetamine ja leevendamine, sh erimeetmete pakkumine töötutele või töötuseohus olevatele inimestele, vajaduse korral töötushüvitiste ja täiendkoolituste süsteemi muutmine kiirendatud korras, töötukassa finantsilise tõhususe ja jätkusuutlikkuse tagamine.

OpL 5: Haridussüsteemi toimimine, sh õppetasemete ühtlustamise ja tavaõppele ülemineku toetamine kõikidel haridustasemetel (nt eksamite ja koolilõpetamiste koordineerimine ja korraldamine, noorsootöö, huvihariduse ja eraharidusasutuste toetamine, rahvusvahelise õpirände jätkumine).

OpL 6: Inimeste igapäevane toimetulek, sh toetavate sotsiaalteenuste pakkumine KOVide poolt, toiduabi jagamine, inimeste majandusliku olukorra toetamine.

Toetada ettevõtete toimetulekut ja konkurentsivõime kestmist:

OpL 7: Piirangute mõju leevendamine ettevõtetele, sh kriisimeetmed suurematele ettevõtetele, kriisimeetmed väike- ja keskmise suurusega ettevõtetele (VKE) (liikviidsusprobleemide lahendamine, investeerimisläenud uute äri võimaluste ära kasutamiseks), ettevõtete tõhus teavitamine ja kaasamine.

OpL 8: Kriisist väljumist toetava ettevõtluskeskkonna kujundamine, sh eeldused ettevõtete tegevuse jätkamiseks lühiajaliste/pikaajaliste piirangute tingimustes, maksusoodustused, õigusaktide muudatused, turgu toetavad riigi investeeringud.

OpL 9: Inimeste ja kaupade vaba liikumise taastamine, sh piirangute eemaldamine inimeste vaba liikumise tagamiseks, piirangute eemaldamine kaupade vabaks liikumiseks ja seda koostöös ELi teiste riikidega, et ühendus lähtuks ühisest strateegiast (näiteks avada kõigepealt sisepiirid), Eesti huvide esindamine ja kaitsmine rahvusvaheliselt.

Tagada ühiskonna ja riigi toimimine:

OpL 10: Inim- ja materiaalse vara piisavus, sh eesliinil töötavate inimeste vastupidavuse toetamine (nt vaimne tervise toe pakkumise ja koormuse hajutamise kaudu), elutähtsate kaupade olemasolu ja elutähtsate teenuste toimepidevuse tagamine.

OpL 11: Inimeste valmisolek järgida erimeetmeid, sh liikumispiirangute talumise leevendamine, riigi ja KOVide sõnumite selgus ja avatud suhtlus, konfliktide maandamine kodus ja avalikus (info)ruumis.

OpL 12: Paindlik valitsemine, sh riigi ja KOVide finantsvõimekuse suurendamine, avaliku, era- ja vabasektori koostööalgatuste toetamine ja elluviimine (sh teadlastega).

OpL 13: Rahvusvahelise koostöö ja julgeoleku tagamine, millega kindlustatakse riigi territoriaalne terviklikkus ja julgeolek.

Strateegia elluviimise korraldus

Strateegia elluviimist juhib COVID-19 haigust põhjustava koroonaviiruse levikuga seotud sündmuste ning rahvatervise ja majanduse probleemide lahendamise tegelev valitsuskomisjon.

Kui eriolukord lõpetatakse ja nimetatud komisjon ei jätkata, siis antakse juhtkomisjoni roll Vabariigi Valitsuse otsusega üle mõnele teisele komisjonile või luuakse strateegiale uus juhtkomisjon.

Juhtkomisjoni tööd toetab planeerimisgrupp, mille töö korraldamise ja koordineerimise eest vastutab Riigikantselei strateegiadirektor, kes määrab vastavalt valdkonnale muu hulgas teema ettevalmistaja.

Juhtkomisjoni tööd ja strateegia elluviimist koordineerib Riigikantselei. Vajaduse korral kutsub juhtkomisjon kokku ministriumide, asutuste ja valitsusväliste partnerite esindajatest koosnevad temaatilised töörühmad.

Tegevusi töötatakse välja pidevalt, lähtudes strateegia seatud raamistikust. Eriolukorra ajal antakse valitsuskomisjonile ja koordinatsioonikogule strateegia juhtimislauast lähtuv ülevaade nii möödikutest kui ka tegevustest kord nädalas, hiljem vajaduse järgi.

Strateegia eesmärkide saavutamiseks koostatakse vajadusel temaatilisi tegevuskavu, mille esialgne loetelu on toodud tabelis 5.

Tabel 5. Tegevuskavad

Tegevuskava nimetus	Vastutaja	Tähtaeg
Majanduse elavdamise tegevuskava (sh ettevõtluskeskkond, sisetarbimise elavdamine, tööhõive)	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium	mai 2020
Kaupade ja inimeste vaba liikumise tagamise tegevuskava	Välisministeerium	mai 2020
Tervishoiusüsteemi valmisoleku plaan uute puhangutega toimetulekuks (sh varase märkamise ja kontaktide jälgimise süsteemi väljatöötamine)	Sotsiaalministeerium	mai 2020